

ПРОЕКТ ТАСІС: РЕАЛІЗОВАНО ДОСЛІДНИЦЬКИЙ КОМПОНЕНТ

Починаючи з вересня 2005 р. ГО “Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка” бере участь у реалізації проекту Євросоюзу ТАСІС «Вдосконалення багатогалузевих підходів до профілактики ВІЛ/СНІДу серед молоді України». У співпраці з міжнародним експертом з питань здорового способу життя п. Марленою Буш, реалізовано дослідницький компонент проекту, який передбачав проведення соціологічного дослідження із застосуванням соціально-психологічного підходу. Цей підхід базується на методі швидкої оцінки та використовується в дослідженнях знань, настанов, поведінкових практик у галузі здорового способу життя. Цільовою групою дослідження виступили підлітки 11–17 років, які представили різні типи навчальних закладів: гімназій, ліцеїв, загальноосвітніх шкіл, технікумів, ПТНЗ. Одна з гіпотез дослідження полягала в тому, що сучасна молодь і передусім підлітки не отримують необхідних відповідей на всі запитання, які їх турбують. Здебільшого це стосується як соціально-культурних запитань, таких як взаєностосунки з однолітками та представниками протилежної статі, кохання, перший сексуальний досвід, взаємини з батьками, товаришами, подругами, так і негативних соціальних явищ, які останніми роками досить стрімко поширюються серед молодих людей: ВІЛ/СНІД, наркоманія, алкоголізм.

Суть дослідження полягала в тому, що до підлітків звернулися з проханням написати всі можливі запитання, на які вони до цього часу не отримали відповідей. В результаті від 4003 підлітків було отримано понад 50 тисяч різноманітних запитань, що стосувалися як політичних, економічних, соціальних, медичних проблем, так і суто приватних, особистісних. Отримані запитання були згруповані у 7 тематичних блоків, а саме: 1) спілкування з однолітками (50% запитань); 2) здоров'я (47%); 3) взаєностосунки з протилежною статтю (36%); 4) внутрішньо-сімейні відносини (32%); 5) взаємозв'язки із суспільством (27%); 6) навчання (22%); 7) загально-філософські запитання (18%). На підставі отриманих результатів дослідження авторською групою (М. Буш; О. Балакірева, канд. соціол. наук; Ю. Галустян, канд. соціол. наук) був підготовлений аналітичний звіт “Запитання, на які я не отримав/ла відповіді” та сформована соціологічна база запитань. За цими матеріалами укладено дві книжки “Запитання і відповіді” – для 11–13-річних та 14–17-річних підлітків, їхніх батьків, вчителів, шкільних психологів. Книжки в межах даного проекту заплановано видати цього року. Нижче подаємо рецензію Міжнародного благодійного фонду “Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні” на аналітичний звіт, в якій розкрито значущість дослідження та практичну цінність підготовлених за його матеріалами видань.

**Рецензія
на аналітичний звіт
«Запитання, на які я досі не отримав/ла відповіді»**

Дослідження, проведене під керівництвом міжнародного експерта проекту «Вдосконалення багатосекторальних підходів щодо профілактики ВІЛ/СНІД серед молоді України» доктора Марлени Буш у співпраці з Українським інститутом соціальних досліджень ім. О. Яременка, характеризується актуальністю поставленої проблеми і необхідністю її вирішення.

Аналітичний звіт, який підготовлено авторською групою у складі М. Буш, О. Балакіревої та Ю. Галусян, містить цікаві знахідки, які є підґрунтям для планування та коригування програм з пропаганди здорового способу життя, профілактики наркотичної, алкогольної, тютюнової залежностей, ВІЛ/СНІДу та ІПСШ серед підлітків шкільного віку. Обраний для дослідження якісний метод, який базується на соціально-психологічному підході, дав змогу не лише виявити ситуацію із поінформованістю підлітків 11–17 років щодо життєвих проблемних ситуацій, але й оцінити якість охоплення школярів програмами з профілактики негативних явищ. Застосування даного методу дозволило авторському колективу підтвердити тезу про те, що для того, щоб дізнатися про що думають і над чим замислюються молоді люди, дуже важливо надати їм самим слово.

Аналітичний звіт, поданий на рецензію, характеризується добре продуманою структурою та логікою викладення отримання результатів. У звіті вміло представлені результати попередніх досліджень з даної тематики, використані матеріали соціологічних опитувань та статистичні показники. У кожному з розділів подано дискусійне питання та обґрунтовані висновки. Аналітичний звіт насичено різноманітними таблицями й графіками, які ілюструють отримані результати дослідження. У висновках авторський колектив науково доводить концептуальні позиції всього дослідження.

Результати дослідження дають змогу проаналізувати відмінності в проведенні профілактичної роботи щодо негативних явищ серед молоді в регіональному розрізі, в різних типах навчальних закладів, типах поселення. Важливим компонентом проведеного аналізу є соціально-психологічні особливості вікових та гендерних відмінностей у сприйнятті інформації щодо здорового способу життя.

Аналітичний звіт, завдяки вдалій стилістиці та детальному описові результатів, дає змогу «почути живі голоси» підлітків, зрозуміти широкий та неоднозначний особистісний контекст сприйняття школярами отриманої інформації. ВІЛ/СНІД для підлітків є лише однією з моральних, світоглядних, соціально-психологічних проблем, які їх цікавлять і турбують. Більшість підручників, які існують сьогодні і в яких висвітлюються проблеми сексуального і репродуктивного здоров'я, як правило, підготовлені дорослими і для підлітків вони дуже часто є незрозумілими і нецікавими. Вважаю досить вдалою задумку авторів щодо участі самих підлітків у тестуванні відповідей для книжок. Таким чином, є можливість підготувати книжки простою, доступною і переконливою мовою, яка буде сприйнята молодими людьми.

Поставлені підлітками запитання демонструють вакуум, який утворився в підлітковому середовищі. З відвертими запитаннями про інтимне життя підліткам важко звертатися до батьків, учителів, шкільних психологів чи соціальних працівників. Незважаючи на великі зусилля з боку Міністерства освіти та науки, Міністерства охорони здоров'я, центрів соціальних служб для молоді, міжнародних та громадських організацій щодо інформування та профілактики ВІЛ/СНІДу, дані проведеного опитування засвідчили, що рівень знань підлітків стосовно шляхів передачі ВІЛ-інфекції доволі низький. Крім того, поставлені запитання продемонстрували високий рівень хибних уявлень щодо цієї хвороби, а також ставлення до презервативів виключно як до засобу контрацепції. З огляду на епідемію ВІЛ/СНІДу в країні конче потрібно посилити профілактичну роботу серед молоді щодо проблеми ВІЛ/СНІДу.

Важливим висновком проведеного дослідження є те, що для підлітків актуальними є питання фізичного розвитку, тютюнопаління, вживання алкоголю та наркотиків, початку статевого життя і захворювань, що передаються статевим шляхом, у тому числі ВІЛ/СНІДу. Тому вважаю, що результати дослідження дадуть змогу вдосконалити багатосекторальний підхід до профілактики ВІЛ/СНІД.

Крім того, я повністю підтримую подальшу роботу авторського колективу щодо підготовки посібників для підлітків молодшого (11–13) та старшого (14–17 років) вікових груп, у яких будуть надані відповіді на запитання, поставлені підлітками в процесі дослідження. Слід відзначити корисність цих книжок як для дітей (особливо тих, які зайняті в програмах “рівний–рівному”), так і для батьків, учителів, психологів.

Погоджуюся з ідеєю збереження майже в оригіналі поставлених запитань з метою надання відповідей підліткам характерною для них мовою. Вважаю необхідним у перспективі розглянути питання про можливість друку цих книг як російською, так і українською мовами (з урахуванням регіональних особливостей України, а також гендерних відмінностей).

Вважаю, що результати дослідження є важливими для освітніх програм в галузі формування здорового способу життя і можуть бути використані працівниками системи освіти, виховання, охорони здоров'я та соціальної роботи. Створення соціологічної бази даних запитань, отриманих від підлітків, вважаю конче потрібним і своєчасним з огляду на актуальність проблеми.

Отже, результати проведеного дослідження виступають ґрунтовною базою для подальшої реалізації зазначеного проекту в Україні.

*Г. Довбах,
менеджер з досліджень та оцінки
МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні»*